

lelőhelyét (Felsőmonostor-Csitári tanya) mélyszántották, súlyosan megrongálva ezzel a középkori települést és a temetőt. A bolygatásból, ami helyenként több, mint 1 m mély és kb. félhektárnyi kiterjedésű, jelentős mennyiségű középkori leletanyag került a felszínre (a jelentős mennyiségű kerámia mellett többek között egy ép kengyel, egy majdnem ép fémedény, gömbcsüngős ezüst fülbevaló, vaseszközök), illetve a település objektumai, az egykori házak hamus foltjai, illetve körárkok jól megfigyelhetővé váltak. A bolygatott területtől ÉK-i irányban, egy honfoglalás kori temetőt is lokalizáltunk, ezt azonban egyelőre közvetlen veszély nem fenyegeti. Így, amellet, hogy a helyileg illetékes kecskeméti Katona József Múzeum és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal kezdeményezte a lelőhely védetté nyilvánítását, szükségessé vált a terület minden részletre kiterjedő, részletes felmérése. A Katona József Múzeum és a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal támogatásával 2002. március 30–31-én megkezdjük a terület vizsgálatát.

Összesen 22,5×5 m-es szelvényt vettünk fel a bolygatás DK-i részén, az egykori temető területén. Munkánk során összesen 72 dokumentálhatóan összetartozó sírt találtunk, melyek közül egy 15. századi pénz, egy gömbcsüngős fülbevaló, és egy ezüstkarika került elő. A sírok között már a munka megkezdésekor felfigyeltünk egy erősen habarcsos, téglatörmelékes, mészkőtömböket is tartalmazó foltra, de újkori épületnek tartva nem tulajdonítottunk különösebb jelentőséget neki, mivel a területen korábban egy jókora halmot azonosíthatunk a Szabó Kálmán által kiásott templommal. A részletes felmérés során azonban kiderült, hogy a sírok mintegy körbeölelik ezt a habarcsos, kb. 3–4×8–10 m-es foltot, továbbá, ép illetve töredékes idomtéglaakat is gyűjtöttünk innen, azonosakat azokkal a darabokkal, melyeket Szabó Kálmán publikált. Végeredményben tehát felmerült annak a lehetősége, hogy ez a habarcsos objektum lehet azonos a Szabó által feltárt objektummal. Ebben az esetben viszont a másik halom, mely az előbb ismertettektől kb. 30–40 m-rel északabbra található, más fényben is feltűnhet: lehet hogy a szétrombolt, kisebb idomtégla templom (plébánia?) melletti halom az egykori monostor templomát rejti (ilyen alaprajzi elrendezéssel sok helyen lehet találkozni, például Bátmonostor, Szermonostor), ennek bizonyítása azonban további kutatások feladata.

2002. július 29. és augusztus 17. között leletmentést végeztünk a lelőhelyen. A munkát a K-i szelvényekben, a feltételezett szentély körzetében kezdtük. A DK-i szelvényekben a templomhoz kapcsolható falrészletet vagy alapozást nem találtunk, feltártunk viszont 26 sírt. A temetkezések eredeti sírföldje tömött, sötétbarna volt. Ebben a bolygatás alatt 3 rétegben kerültek elő vázak, melyek egy része a kemény, sárga altalajba mélyedt. A temetkezések nagyjából a K–Ny illetve ÉNy–DK irányt követték. A kevert sírföldben a szórvány csontokon kívül vasszögeket, koporsóvasalásokat találtunk. A várákosokkal, illetve a korábbi tapasztalatokkal ellentét-

ben a sírokban, kevés kivétellel (3. sír: nyaktájékról átlukasztott kerekded fémdarab (pézn?); 5. sír: bronz pitykegomb egy fiatal lány sírjában; 7. sír: ezüstszálas párta maradványai), nem találtunk mellékletet. Az altalaj a mai felszíntől számítva kb. 1,2–1,3 m mélységben jelentkezett.

Az ásatási terület középső, illetve É-i részén a felszínen is a legintenzívebben törmelékes területén sikerült feltárni a feltételezett templomhoz kapcsolódó maradványokat is. Kis szakaszon sikerült megfigyelnünk a templom É-i hajófalának sötétszürke, építési törmelékkel és kevés földdel kevert döngölt agyagként jelentkező alapozását. Feltártuk továbbá a hajó É-i oldalán mutatkozó toldaléképület (sekrestye?) K–Ny-i irányú, nagyolt mészkőkvaderekből kevés sóderes-meszes kötőanyaggal épített 4,40 m hosszú, 0,80 m széles É-i falát. Itt az altalaj az előzőektől eltérően mintegy 2,00–2,10 m mélyen jelentkezett.

A feltárás során bebizonyosodott, hogy a lelőhely nagy részét elpusztító aláfordatás ellenére a templom alapfalai, valamint a középkori temető mélyebben fekvő szakasza épen maradt, hagyományos régészeti módszerekkel kutathatóak. A kutatás során előkerült falmaradványok beilleszthetőek voltak a Szabó Kálmán által közölt alaprajzba. A templom tehát valószínűleg azonos az általa korábban már feltárt épülettel, azaz a Felsőmonostori templommal.

Az előkerült leletanyagot a kecskeméti Katona József Múzeumba szállítottuk.

Munkatársak: Belényesy Károly, Langó Péter Károly (MTA Régészeti Intézete).

BELÉNYESYNÉ SÁROSI EDIT

72. Buj határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) Á

2002. május 7-én mentünk a helyszínre azzal a céllal, hogy Buj határában Árpád-kori lelőhelyeket azonosítsunk.

Elsőnek a Nemesi-dűlőt próbáltuk azonosítani, ahonnan 1910. május 19-én László Adolf cserepeket ajándékozott a múzeumnak. Többsége őskori, de van közte Árpád-kori is (JAM 64.799.1., régi III. 918-919.). A helybeliek információi alapján a Kótaj felől Bujra érkező múútról a Lónyai-csatorna D-i partján lévő első földútnál kell Ny felé betérni, azaz a tsz-telepet D-ről megkerülni. A nemrégiben még szőlővel telepített dombsor a Nemesi-dűlő. A dűlőút kanyarjánál jól látszik egy levente lőtér. A terület tárcsázott, boronált, vetett – a munkagépek annyira összejárákálták, hogy cserpet találni nem lehetett.

A belterületen találni a Bem utcát. Gönczy László 1902-ben ajándékozott a múzeumnak egy fejes bronzgyűrűt, amelyet egy ujjpercen talált a kertjében, de a váz többi része nem került elő. (63.429.1., régi V. 709.)

Ugyancsak a belterületen volt a Bistyey-udvar, ahonnan öntött fejes bronzgyűrűt ajándékozott 1903. április 1-jén dr. László körorvos. (JAM 64.522.1., régi V. 708.)

A Bistyey-porta a polgármester szerint a főutcán volt, nem messze a Polgármesteri Hivataltól visszafelé Kótaj irányában. Ez alapján lehetett az előző két tárgyjal azonos lelőhelyű a darab.

Munkatársak: Almássy Katalin, Makkay János.

ISTVÁNOVITS ESZTER

73. Cegléd határa

(Pest megye) U, R, B, Sza, A, Á, Kk

2002 márciusában a Nemzeti Autópálya Rt. megbízásából terepbejárást végeztünk a 4. sz. főút 76,8–94 km, Abonyt elkerülő szakaszán. A nyolc ceglédi lelőhely a tervezett nyomvonal 76,8–79,5 km szakasza között helyezkedik el, az útépitési munkák hat lelőhelyet érintenek. A 4/15 sz. lelőhelyen őskori(?), szarmata, Árpád-kori; a 4/4 sz. lelőhelyen őskori, szarmata(?), Árpád-kori és késő középkori; a 4/6. sz. lelőhelyen szarmata és Árpád-kori; a 4/7 sz. lelőhelyen őskori(?), szarmata és Árpád-kori; a 4/3 sz. lelőhelyen őskori, szarmata és Árpád-kori; a 4/1 sz. lelőhelyen újkőkori (alföldi vonaldíszes), rézkor–bronzkori, szarmata avar (?) és Árpád-kori leleteket gyűjtöttünk. A terepbejárás leletanyaga a ceglédi Kossuth Múzeumba került.

Munkatársak: dr. Simon László, Bartuczné Farkas Ildikó, Dinnyés Ágnes, Dinnyés Dóra, Fazekas László, Fodor Péter, Gera Ágnes, Tószegi Orsolya, Zoltán Péter és Zsoldos Attila.

DINNYÉS ISTVÁN

74. Ceglédbercel határa

(Pest megye) Ő, Sza

Aranyhegy: a 4. számú főút 58+650–58+950 km szelvényénél az Y alakú útbevágás szélesítésének területén 2002. augusztus 1. és szeptember 12. között végeztünk feltárást. A 300 m hosszú, 500 m² felületű kutatóárok DK-i részén kerültek elő telepobjektumok, ezért DNy felé megszélesítettük a felületet. 14 telepobjektum került elő, 12 hosszúkás, sekély gödör nagy valószínűséggel őskori településhez tartozik. A 78 m hosszú árok-részlet feltárása néhány őskori és egy szarmata edénytöredéket eredményezett. A felszín erősen lepusztult, a lelőhely DK-i részét bányászás elpusztította.

Nagy-földek: a 4. számú főút 60+250–60+650 km szelvényénél, a baloldalon tervezett párhuzamos földút nyomvonalán húztunk 1,5–2 m széles kutatóárokot. 670 m²-es területén régészeti objektum nem került elő, csak néhány őskori és szarmata edénytöredéket találtunk, részben a felszínen. A szántott réteg alatt mélyforgatás (rigolízás) barázdáit észleltük.

DINNYÉS ISTVÁN

75. Cered, Tarna-part

(Nógrád megye) U, B

2002 októberében szennyvízberuházást megelőző terepbejárást tartottunk a településen és környékén. En-

nek során a Zabarra vezető út déli oldalán, a Tarnapatak és az út között, a vízmű telepétől 150 méterre keletre gyűjtöttünk neolit és bronzkori cserepeket. A lelőhely kiterjedését nem tudtuk megállapítani, mert a terület kis részét szántják és erdő, valamint bozótos veszi körbe.

BÁCSMEGI GÁBOR

76. Császártöltés, Középcsa, Csalaegyház

(Bács-Kiskun megye) Á

Az 1960-as évek elején erdőtelepítéskor előkerült tégladarabok és emberi vázcsontok alapján a helyszínt megtekintő Kőhegyi Mihály templomot és legalább három rétegű temetőt feltételezett a lelőhelyen. Feltáráására nem került sor. 2002-ben három napon keresztül végeztünk hitelesítő ásatást a területen. Ennek alapján a hosszan elnyúló Ny–K irányú dombháton egy Árpád-kori templom K-i fala agyagalapozásának néhány szakaszát találtuk meg. A középkorban téglatörmelékes-harcsos alapokon újjáépült templom szélessége 10 m volt, hosszát egyelőre nem ismerjük.

A templom az oklevelekből is ismert Csalaegyház településhez tartozott, melyet lakói a 16. században elhagytak. A terület 1560-ban már pusztá, ekkor Mehmed bin Musztafa tímár birtoka volt. A falu neve Csala alakban napjainkig fennmaradt. Kis-, Közép- és Nagycsala ma Császártöltés község határának ÉK-i részét képezik.

Munkatárs: Knippl István régészhallgató.

WICKER ERIKA

77. Csikvánd, Hegyaljai-dűlő

(Győr-Moson-Sopron megye) Á

2002. szeptember 22-én helyszíni szemlét tartottam Csikvánd területén, az úgynevezett Hegyaljai-dűlőben, ahol halastavat akarnak létesíteni.

A terület közelében, a Szőlőhegyen feltehetően honfoglalás kori sírlelet került elő (MRT 4.k. 83; XJM RA 73.98). A Hegyaljai-dűlő nevű területen („Gulakúti-táblának” is nevezik) az úttól Ny-ra igen nehéz körülmények között (gazos parlag) a tábla ÉK-i részén Árpád-kori edénytöredékeket észleltem. A halastó kialakítása előtt régészeti felderítést, sőt valószínűleg megelőző feltárást kell végezni.

TOMKA PÉTER

78. Csorna, Hőszolgáltató gázvezetéke

(Győr-Moson-Sopron megye) U

A csornai Hőszolgáltató gázellátásának biztosítására a 84-es út Csornára bevezető szakaszának É-i oldalán földmunkákat végeztek.

Helyszíni szemlén a felszínen a kukoricásban, a nagy szárazságban megkeményedett talajon alig lehetett valamit megfigyelni. A gázároktól D-re mintegy 80 m-re 1997-ben kiterjedt őskori telepnyomokat regiszt-